

י"ג כהנוביץ

מהומל עד תל־אביב

זכרונות ודמויות

יצא לאור על־ידי הוצאת מאסרי י"ג כהנוביץ ז"ל
תל־אביב, תשי"ב

חברי הועד להוצאת מאמרי יל"ג כהנוביץ ז"ל :

אהל"שם : ד. לוי, שמואל זקיף, אברהם ליפשיץ

אורט : יהודה בעהם, דוד כהן, ד"ר י. צטלין

ארגון עולי הומל : שניאור אהרונוב, אליהו בוברוב, מאיר שולמן

בית אחד-העם : רמאל סופרמן, יוחנן פוגרבינסקי, מ. פ. שפירא

בית ביאליק : משה אוגנרפלה, אשר ברש, ד"ר ד. א. פרידמן

ברית פקוח "מרכו" ובנק "זרובבל" : מ. ברסלע, מאיר זק, ד"ר משה מרכוס

ברית ראשונים : א. ל. שרשבסקי, ל. י. ויניקוב, י. פרנקל

הסתדרות הציונים הכלליים : ד"ר חיים בוגרשוב, י. בר מדות, ד"ר מ. פריי

התאחד' יהודי רוסיה : בנימין וסט, אריה מזא"ה, י. א. שפירא

קרדיט למלאכה : מ. אהליאב, צבי פכטהולד, חיים שלו (נקריץ)

משפחת כהנוביץ : דבורה כהנוביץ. מתתיהו כהנוביץ, תחיה רבינוביץ

ועדת העריכה : אשר ברש, דוד לוי.

המרכז : א. אהרוני.

בית מלכה הופנשטיין

מדי זכרי את תור הפריחה של הציונות בהומל, אחרי המעמד הנהדר של הקונגרס הציוני הראשון בבזל, אני נזכר מבלי משים בבית זה, בן שתי הקומות שבפינת חצר גדולה ברחוב מהילוב, אשר בקומתו הראשונה גרה מלכה, אלמנת יודל הופנשטיין מואבלודובו שלייד ביאליסטוק, היא ושלוש בניה, אליעזר, עזרא, משה ורבקה.

הדירה הזאת, שהיו בה חדרים רבים, שמשה אכסניה לסוחרים זעירים, המביאים סחורתם מן העיירות הקטנות להומל רבתי. ובין הסחורות: אניצי-פשתן, שערות-חזיר, עורות לפרוות שונות וכדומה. עקרת הבית ובניה היו מנצחים על המכירה והקניה, כסוכנים וכבאיי-כח הסוחרים, שנתנו אמנם בהם — ובדין, כי משפחת סוחרים הגונים היתה משפחת הופנשטיין. מלבד אנשי פרקמטיה מן הסביבה וסוחרי העיר היו נפגשים בבית הזה, בין החבילות והצרורות הגדולים, גם אנשי-רוח וסופרים שלא מעולם המסחר, כגון: יוסף חיים ברנר, אורי ניסן זמנחם גנסיין, שמעון ביחובסקי, אהרן גיבילייב וגרשון שופמן במדיו הצבאיים (הוא שרת אז בגדוד ה-160 האבחזי שחנה בהומל), שנדר באהם, לייב חייקין ועוד. הציר אשר סביבו סובבו האורחים האלה היה הבן הבכור, אליעזר הופנשטיין, שהיה בעל שאר-רוח, וגם נסה כוחו בשירה, בחברו שירים קטנים שנדפסו ב"השלח" בעריכת אחד העם, וגם בלוח "אחיאסף". הבית הזה היה חודר רוח ציונות, וממנו נפרץ הרעיון גם בסביבה ע"י האורחים שהיו מתאכסנים בו.

אליעזר היה ממיסדי חברת "שפה ברורה" בהומל וממפיצי הספרות העברית והתעמולה הציונית, ואחיו עזרא ומשה החרו החזיקו אחריו.

בשנת 1904, בעצם התלקחות המלחמה בין רוסיה ויפן, נפל הגורל גם על הסופר ג. שופמן להשלח לקרב עם גונדתו למאנג'וריה, ואולם הודות למסירותו הנאמנה של בית הופנשטיין לאנשי-הרוח, וביחוד לשופמן, הושגו או האמצעים הדרושים, דרכיה ובגדים, ושופמן לא יצא מזרחה כי אם עשה את דרכו נגבה, אל גבול פודוליה, ומשם עבר בשלום את הגבול ללבוב — גליציה, וכך הציל את נפשו, כי לפי הידיעות שנתקבלו אז כעבור זמן, לא חזרו אנשי גונדה זו משדה הקטל.

זמן קצר לפני המלחמה העולמית הקודמת נתפרדה החבילה: עקרת הבית הלכה לעולמה, אליעזר בנה לו בית בישראל, עזרא נדד לארצות הברית, ומשה עבר לפקידות.

בימי שלטון הבולשת ברחוב היהודים נתרחק אליעזר מן החברה והצבוריות ונסתגר בתחמו הבודד. אחרי עבודתו הצנועה אצל הממשלה היה יושב על התורה ועל העבודה, כי נהפך האיש לירא-שמים מובהק והיה נזהר בקלה כבחמורה עד כדי כך, שגם בלכתו בשבתות להתפלל לבית הכנסת, היה כורך את מטפחת האף מסביב לצוארו, וציציות טליתו משתרבות לו. מתחת למעילו העליון.

ה ע ר ה : בכתביו של ג. שופמן מוקדשות רשימות אחדות לבית הופנשטיין.